

BEOGRAD

Zoran Rakić

RETROSPEKTIVNA IZLOŽBA OLGE JANČIĆ

Galerija Muzeja 25. maj

Sasvim je malo događaja u beogradskoj kulturnoj javnosti ovoga proleća izazvalo tako izuzetnu pažnju ne samo medija nego i mnogobrojnih istinskih ljubitelja likovne umetnosti kao što je to učinila velika retrospektivna izložba skulptura Olge Jančić, održana u Galeriji Muzeja 25. maj, a organizovana povodom šezdeset godina njenog vajarskog rada. Posebnost ovog događaja istaknuta je, pored značaja samih izloženih dela, i činjenicom da je umetnica na njemu nastupila u nekoliko uloga. Ona je, naime, izvršila ne samo izbor radova za izložbu, već je koncipirala i njenu postavku, a realizovala je i monografiju koja je prati, pošto je za nju sačinila odbir najboljih tekstova a i sama napisala svojevrsne kratke stvaralačke ispovesti o svakom segmentu svog opusa, odmah ocenjene kao dragocen prilog za tumačenje njenog složenog i bogatog dela. Ime Olge Jančić poznato je u našoj i evropskoj likovnoj kritici i istorijsko-umetničkoj literaturi punih pola stoleća. Kao pripadnik generacije koja je u godinama posle Drugog svetskog rata odlučno prekinula sa nasleđem socijalističkog realizma, a obrazovana tokom šeste decenije na postulatima evropske moderne, Jančićeva je, kao jedan od najtalentovanijih predstavnika tog pokoljenja, rano priznata ne samo kod nas nego i u svetu (nagrade na međunarodnim smotrama moderne umetnosti; Herbert Rid, Mišel Sefor i dr. uključuju njeno ime u najeminentnije prikaze skulpture XX veka), te je njeno stvaralaštvo u istoriji umetnosti već decenijama sigurno pozicionirano na sasvim izuzetnom mestu. Na to je ukazala i njena prethodna retrospektivna izložba, održana pre gotovo dve decenije, 1987. godine, u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu, a to je potvrdila i velika monografija o umetnici koju je pre nepune decenije publikovala beogradska izdavačka kuća Clio.

U mnogobrojnim kritičkim i istorijsko umetničkim osvrtima analizirani su gotovo svi aspekti stvaralaštva Olge Jančić – uzori i poetika, mene kroz koje je ono prolazilo, pa čak i, istina u manjoj meri, njegovi zanatsko-tehnološki problemi. Već je Herbert Rid, početkom šezdesetih, svrstao njenu skulpturu među predstavnike vitalističke forme, određivši time jednu od najbitnijih konstanti njenog potonjeg razvitka. A tokom vremena, u autorkinom skulptorskom dozrevanju obrazovale su se nekolike faze određene prevashodno unutarnjim, tematsko-stilskim a manje formalnim, hronološkim odrednicama. Već u ranom periodu, koji obuhvata gotovo celu šestu deceniju, umetnica se, posle sasvim kratke akademske, figuralne faze, smelo okrenula, nadahnuta evropskom modernom ali i drevnim nasleđem Mesopotamije, Egipta, arhajske Grčke i romanike, istraživanjima u domenu sintetičke, redukovane forme, naglašene ekspresivnosti i u fakturi i u pokretu, kao i definisanju nekih semantičkih i poetskih nizova koji će, potom, pratiti njeno stvaralaštvo do današnjih dana.

Skulpture Olge Jančić već tada napuštaju klasični, antropomorfni karakter i stižu odlike slobodne, asocijativno apstraktne, organske forme koja će se tokom naredne dve decenije razbokoriti u nekolike semantičko-formalne skupine: udvojene forme, jezgra oblika, raspukline, plodove, trinome, sklopove i serije pod nazivom Pritisak i Van težišta, sve do najnovijih realizacija, vezanih za istraživanja forme u pokretu. Sasvim osobeno mesto u ovom opusu zauzeli su snažni, ekspresivni reljefi, koje je umetnica, prvobitno inspirisana enformelom,

kao svojevrsne dramatične ispovesti, izvela u nekoliko serija tokom šezdesetih i devedesetih godina.

Kao zajednički imenitelj svih tih ostvarenja istaknuta je njihova rano dosegnuta zrelost, autentičnost i jednostavnost, arhetipska snaga, vitalistički elan, emocionalna i energetska svojstva njihovih zaobljenih, organskih oblika, u isto vreme postignuta klasična mirnoća i monumentalnost i izvorna modernost, iskazana kroz snažnu proživljenost ličnog i društvenog, retka doslednost ostvarenom izrazu, i, najzad, poznavanje svih svojstava materijala u kome se radi (kamen, bronza, aluminijum) kao i njihova virtuozna zanatska obrada.

Svesna činjenice da je istorijsko-umetnička evaluacija i svojevrsna istorizacija njenog stvaralaštva već okončana, Olga Jančić je, koncipirajući retrospektivu u Muzeju 25. maj, pokušala i uspela da ostvari svojevrsni dijalog sa sopstvenim delom, naglašavajući njegovu stilsko-formalnu i tematsku dovršenost ali, u isto vreme, i njegovu otvorenost, na šta, kao izraz neposustale kreativnosti, ukazuju najnoviji radovi, među kojima se pojedini, kao snažne stvaralačke reinerpretacije, nadovezuju na već jasno definisane celine, dok drugi sežu u nove sfere duboko dramatičnih, pokrenutih formi koje predstavljaju potresan i retko autentičan plastički izraz nemira i dilema ne samo autorovih već i čitave jedne epohe na prelomu dva milenijuma.

Olga Jančić je ovakvu zamisao ostvarila izborom od gotovo 130 dela izloženih u dve prostrane sale Muzeja, čiji su podovi popločani kamenom, jednostavna i mirna zidna platna sa velikim prozorskim površinama, koje propuštaju obilje prirodne svetlosti, postale su gotovo idealan ambijent za njene skulpture. Ovako opsežan materijal ona je, sledivši svoju koncepciju ispoljenu u monografiji publikovanoj povodom izložbe, podelila u sedam segmenata koji njeno stvaralaštvo prate u jasno određenom hronološkom toku, poštujući pri tome i onaj bitniji, tematsko-stilski razvitak: *Rani period, Figuralne tendencije, Udvojene forme – blizanci, Rani reljefi i druge skulpture, Plodovi i raspukline, Trinomi i veliki formati i Novije skulpture i reljefi.*

Ta podela, međutim, u samoj postavci nije izvedena mehanički, pa se sastavnice između pojedinih razdoblja ili tematskih skupina organski prožimaju, slivaju jedna u drugu, odražavajući tako i sam tok plastičkih promišljanja umetnice. Takav poredak otkriva i razuđene tokove njenog stilskeg razvoja ali i unutarnju koherentnost i doslednost određenih idejnih matrica u njemu. Podseća nas, iznova, i na glavne konstante dela Olge Jančić – klasičnu jednostavnost i harmoniju, unutarnju monumentalnost, vitalitet forme, privrženost prirodi i životu u svim njihovim najraznovrsnijim vidovima i besprekornu završnu obradu svakog ostvarenja.

Njih potvrđuje i svojevrsni autorkin umetnički i životni credo, naveden na početku monografije koja prati izložbu: *Fascinacija životom, život sam u svoj svojoj kompleksnosti, elementarne istine o našem postojanju bile su uvek inspirativne i predstavljale su podsticaj ka realizaciji – odatle su proizlazile teme i motivi mojih skulptura. Iz ove perspektive gledano, ono za čim sam težila kroz čitav svoj opus je želja da savremenim jezikom pojednostavljene forme izrazim tajnu i čudo života, da forma ne bude sama sebi cilj, da ne zaobiđe odraz osećanja, a da sačuva jezgrovitost i lepotu oblika i perfekciju izvođenja.* Najzad, na kraju prikaza retrospektivne izložbe Olge Jančić nameće se, uz bezrezervno divljenje, i pitanje šta ovakav događaj može da pruži onim generacijama koje nisu do sada imale priliku da vide opus umetnice u tako celovitom vidu i koje bi trebalo da njegove poruke, poput neke ostavštine za

budućnost, prenesu duboko u XXI vek? U prvi mah, izložba nudi nostalgично podsećanje na jedno srećnije i duhovno podsticajnije vreme i podneblje pod kojim se formirao i razvijao tako raskošan stvaralački dar. A potom, što je daleko bitnije, skulpture na ovoj retrospektivi pokazuju kako je i danas, u vremenima brojnih dilema, posustajanja i preispitivanja, istinski velika umetnost, iako izvedena klasičnim postupkom, svojim plastičkim kvalitetima, dubokom proživljenošću i nepro-

laznom snagom svojih poruka kadra da natkrili vreme u kome je nastala i da, ostajući uvek sveža, moderna i aktuelna, pruži privilegovanu priliku novim naraštajima da u njenim bogatim značenjima i damarima prepoznaju i sopstvene radosti, nemire i onu stalnu plemenitu zapitanost, zadivljenost i uzbuđenje koji se javljaju u suočavanju sa svim velikim tajnama prirode, života, sopstvenog vremena i postojanja. A zar postoji veće priznanje koje bi mogao da doživi tvorac takvih dela?
